

AZ EURÓPAI PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK: RÉSZVÉTEL

- Az európai választási részvétel növekedésével nőhet az európai intézményekbe vetett bizalom, mely hosszútávon hozzájárul az európai integráció erősödéséhez.
- Az Európai Parlament legitimációs alapját elsősorban a közvetlen választás adja, következésképpen legitimációja függ a választási részvételtől.
- A 2014-es alacsony választási részvétel elemzésének egyik következtetése, hogy az európai polgárok többsége távolinak tartja az uniós intézményeket.
- Az alacsony európai választási részvétel kapcsán többször felmerül a demokráciadeficit és a parlament gyenge demokratikus legitimációjának problémája.
- A másodrendű választási modell értelmében az európai választások az elsőrendű nemzeti választásokhoz képest alacsonyabb súllyal bírnak. A választópolgárok a nemzeti választások tétjét fontosabbnak tartják, ezért azok részvételi arányai általában magasabbak a másodrendű választásokéhoz képest.
- 2019-ben rekordmagas választási részvételt mértek. Ennek egyik okát a migráció és a terrorizmus okozta közös félelemben látják.

2024. júniusában tartják a következő európai parlamenti választásokat. Jelen Infojegyzet arra keresi a választ, miért fontos a részvétel és milyen szempontok befolyásolhatják a részvételi arányokat.

2024-ben lesz a tizedik alkalom, hogy az Európai Unió állampolgárai szavaznak a világ legnagyobb transznacionális választásain. A választók több mint 700 képviselőt bíznak meg azzal, hogy képviseljék nézeteiket az egyetlen közvetlenül megválasztott európai intézményben, az Európai Parlamentben (EP).

A közelgő 2024-es választások ugyan a most érvényes választási szabályok szerint fognak zajlani (a Velencei Bizottság vonatkozó általános ajánlása [2018](#)), a spanyol elnökség (2023. július 1–) egyik kiemelt feladatául tűzte ki az európai választási rendszer reformjával kapcsolatosan megkezdett munka folytatását. Az európai intézményekbe vetett bizalom és a választási részvétel növekedése együttesen járulhat hozzá az európai integráció erősödéséhez, mely lényegében a reformra irányuló [jogalkotási javaslat](#) fő célja az egységes európai választási rendszer bevezetésével. A reformfolyamat eddigi lépéseit [2023/26.](#) számú Infojegyzetünk mutatja be részletesen.

A DEMOKRÁCIADEFICIT ÉS A VÁLASZTÁSI RÉSZVÉTEL ÖSSZEFÜGGÉSEI

Bár az eredeti felfogásában EU-t nem demokratikus politikai entitásként határozták meg, a 2014-es minden addiginál alacsonyabb választási részvétel felhívta a figyelmet arra, hogy szükség van közelebb hozni az európai polgárokat az EU politikai folyamataihoz és intézményeihez (Organ–Alemanno [2021](#)).

A klasszikus demokráciaelv az EU viszonylatában nem értelmezhető, hiszen nem beszélhetünk klasszikus európai *demoszról* (népről) sem: az európai integráció kezdeti célkitűzése az európai népek minél szorosabb uniója volt. Az európai népnek létezhet azonban egy alternatív megközelítése, melynek alapját a közös értékek, közös intellektuális kultúra, jogok és köteleességek azonos felfogása képezi. Mindezzel együtt az uniós intézményekben felmerülő demokráciadeficit nem magyarázható a nép vagy a homogén politikai kultúra hiányával (Vincze–Chronowski 2022).

Az alacsony európai választási részvétel kapcsán többször felmerül a parlament gyenge demokratikus legitimációjának és a demokráciadeficitnek a problémája.

Az Európai Parlament legitimációs alapját elsősorban a közvetlen választás adja, melyre először 1979-ben került sor. A hiányzó legitimáció, a „demokratikus deficit” szempontjából fontos a választáson való minél nagyobb arányú részvétel (Fábián [2008](#)).

Minél többen mennek el szavazni, annál nagyobb az intézmény társadalmi elfogadottsága. A nemzeti és az európai választások közötti markáns különbség a részvétel szempontjából, hogy míg az első esetben nem merül fel az intézményi legitimitáció problémája, az EP legitimitációja függ a részvételi aránytól (Fábián 2005). Mindemellett fontos hangsúlyozni, hogy nemzeti szinten, a reprezentatív demokráciában az alacsony választói részvétel és a hazai politikai intézményekbe vetett bizalmatlanság szintén gyengíthetik a kormány cselekvőképességét (Den Dooven 2022).

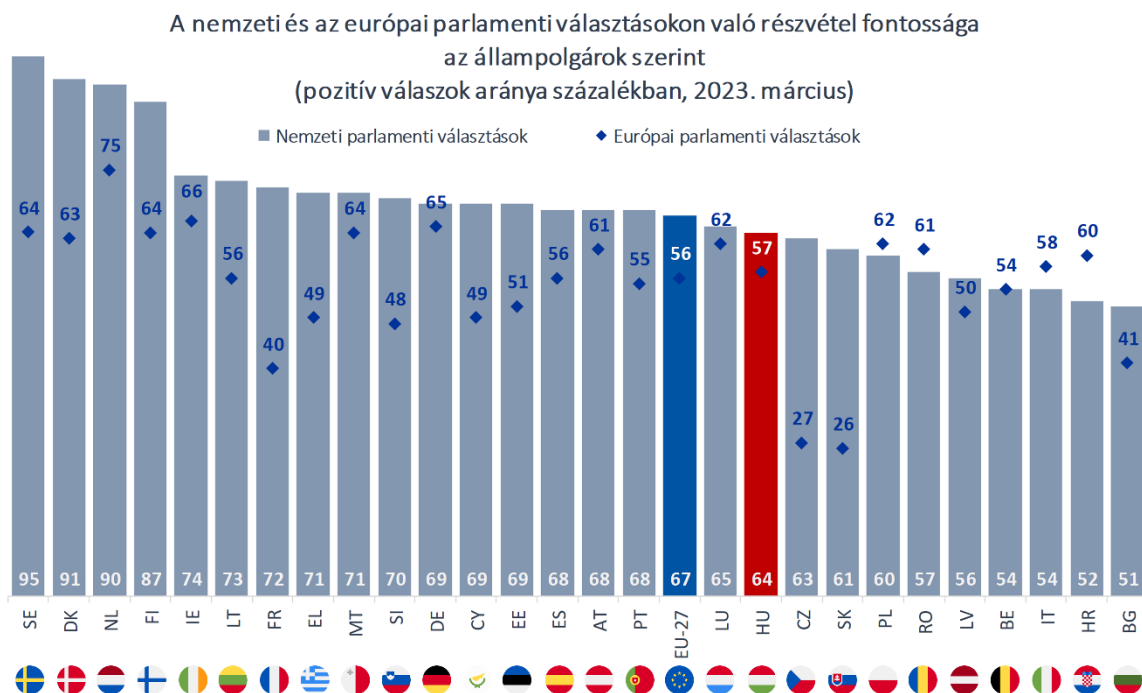
MÁSODRENDŰ EURÓPAI VÁLASZTÁSOK

Reif és Schmitt által kidolgozott (1980) másodrendű (*second-order*) választások modellje azt feltételezi, hogy nem minden választás egyenlő súlyú. A **nemzeti választásoknak** (parlament- és/vagy elnökválasztások) nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a választók, ezért **elsőrendűek**, míg a többi szub- és szupranacionális választásra, amilyen például az **önkormányzati vagy az európai parlamenti választás is, másodrendűként tekintenek**. Utóbbi esetben kisebb a választás (vélt vagy valós) tétje, emiatt alacsonyabb a választói részvétel. 1979 és 2019 között a nemzeti választások részvételi aránya jellemzően minden

tagállam esetében magasabb volt az európai választásokéhoz képest. Kisebb eltérés figyelhető meg a nemzeti választási részvételek javára azokban az országokban, ahol az európai választásokon való szavazás kötelező, mint például Belgiumban és Luxemburgban (Ehin–Talving 2021, lásd: 1. ábra).

A választási részvétel különbségéből adódóan az EP választások során gyakran a kormánypártok veszítenek a kisebb pártok javára. Gyakori a szélsőséges pártok sikeres szereplése is (Ehin–Talving 2021). **Prognózisok** a 2024-es választásokon a szélsőséges pártok ismételt erősödését valószínűsítik, ami megfelel a fentiekben leírtaknak.

A modell szerint a szavazók jellemzően elsősorban belpolitikai véleményüket fejezik, hajlamosabbak a protest szavazatok leadására, vagy a szavazástól való távolmaradásra (Hix–Marsh 2007). Leggyakrabban az euroszkeptikusokra jellemző a szavazástól való távolmaradás (*sincere abstention*), a második leggyakoribb csoportot azok a kormánypárti szavazók alkotják, akik elégedetlenek a kormány teljesítményével és emiatt nem mennek el szavazni (*strategic abstention*) (Schmitt–Sanz et al. 2019).

Forrás: EC 2023 (Q16a, b)/Infoszolg

A szakirodalom két tényezőnek tulajdonít nagy jelentőséget: a **másodrendű választás időzítésének és a hazai politikai berendezkedésnek**. Az első esetben minél hamarabb tartják a szavazást a nemzeti választásokat követően, annál jobban szerepelnek a kormánypártok, hiszen a népszerűségük ekkor a legmagasabb (Müller – Louwerse [2018](#)). A második esetben a másodrendű hatások ott érvényesülnek erőteljesebben, ahol a kormány-ellenzék szereplői rendszeresen váltják egymást. Kisebb eltérések tapasztalhatók az eredményekben azokban az országokban, ahol a kormányzó erők pozíciója viszonylag stabil, és keveset változik a kormányok összetétele, mert itt kisebb jelentőséget tulajdonítanak a választók a szavazatnak (Marsh [1998](#)).

AZ ALACSONY RÉSZVÉTEL EGYÉB OKAI

A fenti modell mellett az európai választásokon tapasztalt alacsony részvétel okait szakértők (Vincze–Chronowski [2022](#); Fábíán [2005](#); Navracsics [2019](#)) az alábbiakkal is magyarázzák:

- Az átlag uniós polgár sokszor nincs is tisztában azzal, mit is csinál az EP.
- A kontingenseken alapuló választási rendszer értelmében az EP képviselőket nem közvetlenül az uniós polgárok, hanem a tagállamok jelölik.
- Az európai választásoknak nincs igazán tétje. A Lisszaboni szerződés óta az EP társjogalkotó ugyan, de ez önmagában kevés az erős demokratikus legitimációhoz, mert a legfontosabb döntések nem itt születnek.
- Hiányzik az EP képviselők és a választók közötti valódi párbeszéd és szorosabb kapcsolat.
- A hazai és európai választási rendszerek az országok többségében eltérnek egymástól. Ez különösen azokban az országokban jelentős, ahol a rendszer típusa különbözik (például Franciaországban).
- Uniós szinten a pártok pártszövetségekben vannak jelen, amelyeknek nincs valódi

szavazóbázisa. A pártszövetségeknek továbbá lazább a kohéziója, mint egy pártnak.

- A kampányoknak a pártok kisebb jelentőséget tulajdonítanak és kevesebb pénzt is szánnak rá, mint a hazai választásokon annak ellenére, hogy éppen az euroválasztásokon lenne szükség erősebb kampányokra, hiszen itt nehezebb a mozgósítás és az érdekeltség tudatosítása. A kampánytémákat a tagállamok belpolitikája és nem összeurópai témák vagy az EU-ról szóló nézetek ütközése határozza meg.

A 2019-es választások

A 2014-es választásokig tendenciózusan csökkentek a részvételi arányok. A legutóbbi, 2019-es választáson az azt megelőző 25 év legnagyobb választási részvételét mérték (50,66 százalék) és nyolc százalékponttal többen vettek részt rajta, mint az előző, 2014-esen.

2014 óta a részvételi arány legnagyobb növekedése Lengyelországban, Romániában, Spanyolországban, Ausztriában, Magyarországon és Németországban figyelhető meg. A részvételi arány növekedése ellenére továbbra is nagy különbségek mutatkoztak az egyes tagállamok között: Belgiumban például 88 százalékos volt, míg Szlovákiában 23. Fontos megjegyezni, hogy öt tagállamban (a már említett Belgiumon és Luxemburgon kívül Bulgáriában, Cipruson és Görögországban) kötelező szavazni, így ez befolyásolja a választási részvételt is ([2019 Post-Electoral survey](#)).

Vélemények szerint a 2019-es választás időzítése kedvezett a magas részvételnek: sok tagállamban párhuzamosan tartották a nemzeti választásokat. Számos esetben a nemzeti választások a szélsőjobbaldali, euroszeptikus pártok erősödését hozták, mely komoly aggodalmat keltett röviddel a Brexit népszavazás után (Müller [2022](#)), és ezért bírt mozgósító erővel.

A választásokon mindezidáig először két olyan összeurópai téma is megjelent a kampány során, melyek a választók számára is jól beazonosíthatóak: a **migráció** és a **terrorizmus**.

A migráció a válság tetőzése óta (2015–16) minden európai tagállamban vezető belpolitikai témaként szerepelt. A [2018-as Eurobarométer](#) adatai szerint a megkérdezettek 38 százaléka mondta azt, hogy az Európa előtt álló kihívások közül a bevándorlás a legsúlyosabb. Második legnagyobb problémának a terrorizmust említették. Nem véletlen, hogy ezek a problémák szerepeltek vezető európai politikai kérdéseként a kampány során is. A migrációt és a terrorizmust a választópolgárok konkrét fenyegetésként élik meg és az első olyan politikai kihívásnak tartják, melyeket európai szinten látnak megoldhatónak (Navracsics [2019](#)).

2024- ES VÁRAKOZÁSOK

Szakértők lehetségesnek tartják, hogy a 2024-es választási részvétel az előzőekhez képest emelkedni fog, mivel az összeurópai témákból ezen a választásokon sem lesz hiány (Müller [2022](#)). Ilyen, az európai polgárok számára is mozgósító témák lehetnek a jogállamiságról szóló vita, a költségvetési deficitek miatt szükségessé váló új gazdasági kormányzati szabályok (EB sajtóközlemény [2023. április 26.](#)), az európai zöld megállapodás, vagy a közös menekültügyi rendszer. A külső határok védelme és a kül- és biztonságpolitikát érintő kérdések, mint például az ukrajnai háború, hasonlóan közös európai ügyek, melyekre a migrációválsághoz vagy a terrorizmushoz hasonlóan fenyegetésként tekinthet az uniós állampolgár (Müller [2022](#)).

2022-es felmérések szerint az ukrajnai háború esetleges áterjedése más országokra és az éghajlatváltozással kapcsolatos vészhelyzet továbbra is aggodalomra adnak okot az uniós polgárok 81 százaléka számára ([Parlameter 2022](#)). **Ukrajna** számít vezető témának az európai lakosság körében a [2023. tavaszi Eurobarométer](#) felmérései szerint is (74 százalék), melyet a **migráció** (38 százalék) és a **zöld átállás** (37 százalék) követ.

Az eredmények azt mutatják, hogy a polgárok egyre jobban tudatában vannak a közelgő európai választásoknak. A következő európai választások iránti érdeklődés a polgárok körében 56 százalék, ami hat százalékponttal magasabb, mint egy évvel a legutóbbi európai választások előtt. A megkérdezettek majdnem fele (48 százalék) nagyon fontosnak tartja, hogy szavazzon, kétharmada (67 százalék) pedig úgy nyilatkozott, hogy valószínűleg szavaz, míg 2018-ban ez az arány 58 százalék volt. Az előző választásokat megelőző időszakhoz képest nőtt azoknak is az aránya, akik a szavazást állampolgári kötelességüknek tartják (38 százalék). Érdemes megjegyezni, hogy a nemzeti választásokat illetően lényegesen többen (67 százalék) gondolják úgy, hogy nagyon fontos a választási részvétel.

Arra kérdésre, hogy vajon azok, akik nem szavaznak, miért nem érdeklődnek a választások iránt, a megkérdezettek majdnem fele (47 százalék) azt válaszolta, hogy semmilyen hatása nincsen a választásoknak, ezért nem szavaz. A tagállamok közül leginkább a skandináv országok jelölték meg ezt a magyarázatot, közülük is legtöbben Hollandiában (67 százalék).

Források:

- European Commission (2023): [Standard Eurobarometer 99 - Spring 2023](#)
- Reif, Karlheinz – Schmitt, Hermann (1980): Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. *European Journal of Political Research*, Vol.8 3-44.
- Vincze Attila – Chronowski Nóra (2022): A demokrácia és a jogállamiság elve az Európai Unióban. In: Chronowski Nóra et al. (szerk.): *Demokrácia-dilemmák – Alkotmányjogi elemzések a demokrácia-elv értelmezéséről az Európai Unióban és Magyarországon*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 17-48.

Készítette: Soltész Katalin
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486